PHILIPPI BEROALDI LIBELLVS QVO SEPTEM SAPIENTVM SENTENTIAE DISCVTIVNTVR.

.
*

Ad Clarissimum Ioannem Vartimbergēsem scholasticum Boemū Philippi Beroaldi Bonoñ. Epistola.

VLTA me amabilissime mi Ioannes ut

m tibi Libellum hunc nominatim dedicem hortantur & inuitant: Tua erga me mihi pspectissima beniuolētia: Mirus studiorū amor: genuina probitas: hilaris comitas. Mores defecati: quæ sunt uera hominis honestamēta: ad hæc nobilitas familiæ Vartimbergensis apud Boemos honoratissimæ: quæ arcto cognationis nexu copulatur cum illustrissimis Principibus Rosensibus: quibus affinem esse & necessarium maximus ē honos, quos ego summa cum reuerētia diligo, quorūq; beniuolētia cumprimis glorior: hortamentū quoq; non minimum fuit meū illud solemne: quo nobilibus scholasticis transmontanis hoc genus libellos nuncupatim dicare cōsueui. Imprimis uero aurem uellit tua illa: qua in me pliberaliter es usus munificētia: quā effectum est, ut cū preceptori discipulus debere consueuerit. Ego tibi discipulo doctor plurimū debere me profitear. Vitiū aūt ingratitudinis q̄ tetrū, q̄q; i ama bile sit, homo nemo nō nouit. Sapiētis uiri uerbum est, ingratus ne sis: Persæ in ingratos seuerissime animaduertunt: Apud Athenienses aduersus ingratos actio constituta est. Igitur ne malum nomen sim: Ne

Laus Ioannis.

Cōtra ingratos.

Malū nomen.

ingratum agam: quo in uitio nihil mali non inest. Tibi peculiariter dono/dicoq; opusculum hoc quātulūcūq; est:& pro argentaria liberalitate chartariam remunerationem rependo ac repono: Quę tamen talis est: ut apud ingenuos uirtutisq; cultores: qualis es tu: Auro gratior esse & soleat/& debeat. Tu rogo ut id quicquid est ex chartacea supellectile nostra depromptum hilaro uultu:& obuiis ut aiunt manibus excipias:& post sanctiores iuris pontificii paginas: post ebibitam seriæ lucernæ fuliginem: summas in manum libellum hunc non minus uarietate rerum: q̄ breuitate expetibilem. Philosophica est incude formatus:& ex illius philosophiæ secretariis erutus: quā græci pareneticen: nostri pręceptiuam appellant. Titulus est Heptalogos. Ex græca scilicet festiuitate: qđ si latinam inscriptionē mauis: septem sapiētes inscribito. Sed quid nugis hisce meis lenocinor: cum tu libentissime lectites/sine fine lecturias: cum mei nominis meeq; quātulacūq; est/eruditionis amator/laudator/admirator semp extiteris. Ego uero amicitias Proborum / inter quos ipse splendescis/ sitiēterq; expeto: diligēter colo: perēniter seruo.

Philosophia parenetice.

Heptalogos.

Amicitiæ proborū expetēdæ

Vale.

PHILIPPI BEROALDI HEPTALOGOS SIVE SEPTEM SAPIENTES.

MAGNVM miraculum est homo Viri ornatissimi: Maximum miraculum est sapiens homo: qui ad beate uiuendum se ipso contentus est: qui supra Fortunam collocatus instar liquidi cœli imperturbatus defecatusq; degit. Cuius serenitatem nulla tempestas obducit: Cui cũ deo uirtute conciliante cognatio est, qui ut celeberrimi conditores dixere. Est mortalis quidam deus, & cum raritas ipsa conciliet rebus admirationem. Tam raro hominem sapientem uidere contingit, ut sępius mullam peperisse arbitretur Arpinas Orator, q̃ fuisse sapientem. Antiquitas multos quidẽ multiiugis uirtutibus præcellentes prædicat. Sed ex his septem tantum sapientum nomine censentur. Adeo ex infinitis millibus mortalium rari extitere digni tanto cognomine. Nec hi quidem ipsi qui nominati sunt ut inquit. M. Tullius sapientes fuerunt. Sed similitudinem quãdam gerebant spetiemq; sapientum. Horum sententiæ quædam catholicæ circũferuntur: quæ non tam hominum q̃ oraculorum sunt existimandæ. Quid enim aliud est oraculum: q̃ uolũtas sententiaq; diuina hominis ore enũtiata? Et quos tandem Antistites sanctiores inuenire sibi diuinitas potuit, q̃ Solonem, Thalem, Chilonem, Reliquosq;

Sapiens deus mortalis.

Oraculũ quid?

in ſapientum albo conſcriptos: per quos humano generi præcepta ſaluberrima traderent. Qui uerborũ parci rex fœcundi bracteata dicta non parum multa ſententialiter protulere: Quæ breui periodo concluſa latiſſimã cõtinẽt explicationẽ. Inſtar legum: quarũ ſcriptũ anguſtũ ẽ ĩterpretatio diffuſa. Ex his ego hodierno die ſingula ſingulorũ apophthegmata delegi: quæ in hoc frequentiſſimo auditorio cetuq; uirorũ celeberrimo explicarẽ: Quę inter cętera ſunt illuſtriora & magis famigerata: qbus nihil ſanctius, doctius conducibilius excogitari poſſe contenderim. Eccleſiaſtici cõcionatores multa quidẽ ſalubriter pro pulpitis, pro tribunalibus in propatulo in delubris religioſiſſimis pcipere cõſueuerũt. Sed nihil eſt in ſermonibus illorũ prolixis clamoſiſq; ſeptẽ Sapiẽtũ Ethnicorum breuibus ſentẽtiis pferẽdũ, ne dicã comparãdum. Quod idẽ uos ubi perorauero ſenſuros eſſe nil ambigo. Cũctoſq; in ſentẽtiã meã nõ tam pedibus q̃ animis ituros aſſeueranter affirmo. Itaq; dũ ſeptẽna ſeptẽuiratus decreta a nobis ediſſerunt uos queſo diligẽter attẽdite. Hodierna hæc oratio ad duas metas

Ad metas utilitatis & uoluptatis.

diriget, utilitatẽ & uoluptatẽ. Vtilitas fructũ animis, uoluptas delectationem auribus ſuppeditabit. Initiũ autem hinc auſpicabimur non ex ſcripto pronunciãtes: ſed prout res ſuppetent. Ita uerba rebus accõmodantes. Male enim ut decẽter inquit Aſinius Pollio

Dictum Pollionis

uerbis eueniat: ſi rem non ſubſequuntur.

Septenarius numerus quem Graeci modo hebdomada: modo Heptada appellant: uirtutibus potestatibusq; innumeris praeditus esse traditur: de quo nonnulla carptim libasse ab re: quam molior non fuerit alienum. Et illud imprimis, quod is numerus septē in coelo facit stellas: quas graeco uocabulo planetas uocamus: quasi erraticas, Nigidius errones appellat. Septē in tauro uirgiliae. Septem in polo arctico triones sunt. Septem circuli circum axis longitudinem. In zodiaco quoq; potentia septenarii potentissima. Nanq; solstitium a bruma, aequinoctium ab aequinoctio fiunt septimis signis. Et cū in genituris quattuor sint mundi cardines ut docet Firmicus Maternus: mediū coeli imū coeli, ortus Horoscopi & occasus. Omnes hi septenario numero & diametrali radiatione sese uicissim contuētur. Quin etiā septimus conspectus qui fit a septimo zodio hoc est signo plenissimus potētissimusq; habet: qui ut auctor ē Censorinus quosdam iam maturos infantes educit in lucem, q graece ἑπταμηνοι latine septimestres appellant, quia septimo mēse nascunt: Ante quē neq; masculus neq; foemina salubriter nasci potest. Ad homines quoq; gignendos cōformandosq; uis numeri septēnarii ptinet ut. M. Varro, Gellius, Macrobi9: Caeteriq; clarissimi cōditores pdidere: Nā cū i uterū mulieris genitale semē datū ē: primis septē dieb9 cōglobatur, coagulaturq;, fitq; ad capiendā figurā idoneū

Super septenario numero notabilia

Quatuor mūdi cardines.

Septimestres.

Egreſſos quoqꝫ ex utero materno numerus ſeptẽnarius ſuſcipit ac comitatur:poſt partum an uicturus ſit infans ſeptima hora decernit.A ſeptimo die nomina infantibus imponuntur:tanquam ſaluti puerili tunc primum fidendum ſit/ut docet Ariſtoteles in ſeptimo de animalibus/plurimis ante diẽ ſeptimũ pereũtibus.Poſt ſeptimum menſem fiunt dentitiones incipiuntqꝫ dentes mandibulis emergere:poſt annos ſeptem primi dentes cadunt. Aliis ad cibum ſolidum ſubnaſcentibus atqꝫ ſuccedaneis.Septimo quoqꝫ anno plene abſoluitur integritas loquendi/unde & ſeptem uocales apud græcos in uſu ſunt:licet quinque pro ſeptem latinitas tantum uſurpauerit.Annis uero bis ſeptennis pueri pubeſcunt.fitqꝫ initium generationis/quod & Albertus Magnus memorat in octauo de animalibus.Annis ter ſeptẽnis genitura fit pollens atqꝫ robuſta/& ut inquit Plinius.Creſcit homo in longitudinem.quarta annorum hebdomade in latum quoqꝫ fit creſcendi modus.quinta omne uirium & roboris completur augumẽtum.In ſeptimo annorum ſeptẽnario ut ſaltuatim decurram ſummatimqꝫ delibem: prudentia & lingua conſumatur:ut refert Ariſtoteles in ſeptimo Politicorum: & ut annotant Eruditi:ſeptem ſepties multiplicati faciunt ætatem: quæ proprie perfecta habetur & dicitur. Cum uero decas Heptadi iungitur ideſt decies ſeptem anni cõputantur:qui ſeptuaginta ſunt:hæc a Phyſicis credi

Dentitiones.

Septẽ uocales.

Albertus Magnus

Ariſtoteles.

tur meta uiuendi. Et hoc uitæ humanæ perfectũ spatium terminatur. Quod quisquis excesserit ab omni officio uacuus ut inquit scitissime Macrobius: soli exercitio sapiẽtiæ uacat. Et omnem usum sui in suadendo habet. Aliorum munerum uacatione reuerendus. Præterea Medici autumant in hominibus uenas uel potius arterias numero moueri septennario: Discrimina etiam periculorum in morbis maiore ui fieri putant diebus septimis/eosq; maxime obseruãt: quos κριτικουσ η κρισιμουσ. Idest iudiciales appellant. propterea ꝙ ut interpretatur. Cor. Celsus tũc de ægris iudicatur: Hippocrates septimum quenq; diem ut efficacissimum apprehendit. liber Galeni est de diebus Creticis siue Criticis: quo septimum diẽ. diebus omnibus iudicialibus antecellere tradit potẽtia & nobilitate. Verum dies in morbis septimi maxime Crisimi idest iudicatorii sunt siue ut elegantius loquar decretorii. Ita per omnẽ uitam septimus quisq; annus periculosus & uelut Crisimos est: quem scriptores clictamericum quasi scalarium siue scansilem nominitant. Sed ex his genethliaci difficillimos periculosissimosq; Climacteras duos prodidere annum scilicet undequinquagesimum: quem complent anni septies septenni: & annum sexagesimum tertium: quem hebdomades nouem conficiunt: qui ab ægyptiis Androclas dictus est: ex eo quod omnem uiri substantiam frangat atq; debilitet: Cuius mentionẽ

Meta uiuendi.

Cretici dies.

Hippocrates.

Galenus

Dies decretorii.

climacterici.

Androclas.

facit & Firmicus Maternus in tertio Matheſeos: Et olim diuus Auguſtus epiſtola quadam gaudiũ animi teſtatus eſt: ꝙ tertium & ſexageſimum annũ euaſiſſet communem ſeniorum omniũ. præter hæc ſummus modus adoleſcendi humani corporis eſt ſeptem pedum. Et quibus inedia mori decretum eſt ſeptimo demũ die moriunť. Adde ꝙ ſeptem fuerunt ſpectacula in orbe terrarum mirãda: ꝙ ſeptem curricula ludorum Circẽſium ſolemnia. ꝙ ſeptem duces ad oppugnãdas Thebas profecti. Et ut hæc tam longo repetita principio ad rem noſtram accommodentur. Septem ſapientes Græciæ famigerati extitere, quib9 nomen iſtud dedit ſuperior ætas, ut Auſonii uerbis utar, nec ſecuta ſuſtulit, quorum nomina ſunt hæc. Solon Atticus. Chilon Lacedæmonius. Cleobulus Lindius. Thales Mileſius. Bias Prieneus. Pittacus Mithileneus. Periander Corinthius. Hi non parum multa ſapiẽter & ſalubriter ꝓcepere publicę mortaliũ utilitati ꝓſpicientes: Ex quoꝝ theſauris totidẽ aureas ſententias, quot ipſi ſunt Sapiẽtes hodierno die promemus orſi a Solone Nomotheta, hoc eſt legũ conditore clariſſimo ſapiẽtiſſimoꝗ; cui ut inqt Auſoni9. Fama ſeptem ſapientum palmam dedit.

Septẽ curricula. *Nomina ſeptem ſapientiũ.*

Eſt igitur Solonis iſta ſententia, ac ſalutare documentum τελοσ ὁρᾳμ μακρου βιου hoc eſt ſpectare uitæ iubeo cunctos terminum: id Creſo Regi dictum omnes homines ſibi dictũ putent: iubet Solon

Sentẽtia Solonis.

ſpectãdum eſſe finem uitæ:& ex eo beatos aut miſeros mortales dicẽdos: Tanq̃ ante ſupremũ diem beatus nemo dici merito poſſit. Sententiæ Solonis ſubſcribit Ouidius illis uerſibus uulgatiſſimis. Sed ſcilicet ultima ſemper Expectãda dies homini eſt diciq; beatus Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet. Ita eſt profecto ut inquit ueriſſime Plinius. Alius de alio iudicat dies: ſupremus de omnibus: ideoq; nulli credẽdũ eſt:& ſi uerũ facere iudicium uolumus ac repudiata omni fortunæ Ambitione decernere mortalium nemo dicendus eſt felix. Tu qui robore corporis & ualetudine ꝓſperrima te beatũ ducis reſpice uitæ terminũ: neſcis q̃d ueſper ſerus uehat. Nãq; febricula: uulnuſculũ uiperę dẽticulus ulcuſculũ poſſunt uel Milonis uires: uel Iunii Valẽtis lacertos uel Ruſticelli Romani Herculis robur ſubneruare:& unius dieculæ ſpacio omnẽ: qua prius fidebas fortitudinẽ depopulari. Quin tantulo caſu extingui potes: Et ſicut Anacreon acino uuæ paſſæ ſtrangulari: ſicut Fabius ſenator in lactis hauſtu uno pilo ſuffocari: Scito nihil fragilius homine eſſe: nihil imbecillius. Tu q̃ latifundia ingentia poſſides & diuitiarum opulẽtiis ſuffarcinatus incedis oſtentator inſolens:& iactanticulus: ſpecta uitæ exitum. Scito bona fortunæ mobilia eſſe: fluxa/inſtabilia: quæ prout repẽte dantur: ſic etiam repente adimuntur. Cogita multos te ipſo longe opulentiores aquam & panem emendicaſſe:& ut

Specta uitæ terminum.

Acino uuæ ſtrãgulat⁹ Anacreon.

Senecę uerbis ūtar locuples es nunquid ditior Pompeio? Cui defuit panis & aqua: qui fame & siti periit: Tu qui fortunæ alumnum immo partum te esse existimas: qui principatu & opibus polles: Cui ex animi sententia cuncta prosperrime succedunt: finē uitę respicito. Cogita quod quiuis beatus uersa fortunæ rota ante uesperam potest esse miserrimus. Cogita multos in medio cursu florentium gloriarum fuisse pessundatos. Et a sūmo culmine dignitatis excussos ex beatis ut uulgo credebantur factos repēte miserrimos. pręsto sunt innumera felicitatis fluxæ & fortunæ uariantis exempla. Ex quibus duo: aut summum tria ad præsens rettulisse suffecerit.

Ex beatis miserrimi.

Dionysius ex rege rhetor

Dionysius Syracusanus gentium quondam terror regno deuolutus Corinthi ludum litterarium exercuit: seq; eo artificio sustentauit: filius Persei Macedonum regis artem ferrariam ob querendum docuit uictum: Verum ne longum faciam Cresi Lydorum Regis opulentissimi historiā breuiter summatimq; percurram: Ad hoc negociū prope peculiariter pertinentem. Solon decennali illa peregrinatione cum Sardis ad Cresum peruenisset hospitaliter in regiam exceptus est. Et cū iussu Cresi omnes thesauri oīsq; regia supellex eius oculis contemplanda preberent: Et cum ipse rex omni ornatu pretiosissimo sese excoluisset sublimiq; in solio cultissimus sedisset: ferūt interrogatum Solonem ecquod formosius unquam

Cresi historia.

ſpectaculum uidiſſet reſpondiſſe gallos gallinaceos: phaſianos atq; pauones ſe uidiſſe. naturali enim eos flore & inenarrabili formoſitate ueſtiri. Prætercea qd' facit ad cauſam: Creſus Solonem percontatus ē quē hominum beatiſſimum uel ut quidam tradūt quem hominem ſe ipſo beatiorem uidiſſet? Tum Solon citra aſſentationem omnem Tellum municipē ſuum ſe uidiſſe reſpondit docens Tellum optimum uirum fuiſſe filioſq; ac nepotes probatiſſimos habuiſſe: qui cum integerrime ſanctiſſimeq; uixiſſet: & hoc ęui qd longiſſimum mortales degunt feliciter traduxiſſet: pugnans ſtrenue pro patria hoſte in fugā uerſo mortem pulcherrimam oppetierat. Iterū Creſo ſciſcitante quēnam ſecundum a Tello beatiſſimum uidiſſet. Cleobem inquit & Vitonem qui cum dies feſtus Iunonis apud Argiuos foret, oporteretq; matrem illoꝝ ad ſolenne ſacrificium curru uehi morarenturq; iumenta: tunc ipſi iugum ſubeuntes: & uicariam boum operam obeuntes, in fanum matrē aduexerunt: omnibus tantam pietatem laude celebrantibus. Tunc mater precata Deum dicitur ut illis premium daret pro pietate quod maximum homini dari poſſet a Deo. Poſt hanc precationem epulati cum parente adoleſcentes cū ſomno ſe dediſſent non ſunt amplius excitati inuentiq; ſunt mane mortui: optimo genere mortis defuncti. Tunc Creſus indignabundus conturbatuſq; adeo ne inquit o Solon tibi pro nulla conténi

Tellus atheniēſis.

Cleobis Biton.

tur nostra felicitas:ut ne priuatis quidem uiris nos æquiperandos ducas? Et Solon cuius ingenium minime erat adulationibus accōmodatū o Crese inquit calamitosus est homo:neq; ante obitum beatus ē dicendus. Cum uiuentis felicitas/ut certantis uictoria instabilis incertaq; sit. Et omnis rei oportet inspicere exitum/quo sit euasura:quoniā multos deus:quibus fortuna subscripserat arriseratq; paulisper radicitus euertit: Hæc cum Solon prope diuinitus disseruisset dimittit̄ pro indocto despectissimoq;:qui bonis præsentibus prætermissis iubet spectandum uitæ terminum. Sed q̄ uera foret Solonis sentētia euentus ostēdit. Nanq; haud ita multo post Cresus cum Cyro Persarum Rege depugnans prælio superatur. Capiturq;:incendio destinatus pyræ flagranti superponitur. Tunc cum mentē subiisset Solonis recordatio dictitātis ex uiuētibus beatū eē neminē. Ter ingenti sono exclamauit o Solon/Solon:q iterrogatus quā ciendi Solonis causam haberet seriē per oēm cuncta Cyro edisserit. miseratur ille uimq; fortunæ uidens cum se quoq; hoīem esse nosceret laudat Solonem: Cresum in amicis habet:quem secum iubet reliquū quod esset uitæ degere. Ita uisus est Solon eadē oratione Alterum seruasse ex regibus:cautiorem & prudentiorē alterū reddidisse. hęc ex Herodoto/Plutarcho/Laertio/Luciano/Ausonio. M. Tullio cæteris. hinc exiit illud Satyrici poetæ.

Exclamatio Cresi.

Et Cresum quem uox facunda Solonis:
Respicere extremæ iussit spatia ultima uitæ:
Secúdũ hãc Solonis sententiã uidet̃ dici posse beatus clarissimus Iuriscõsultorum & legalis doctrinæ thesaurus socer meus Vincentius Palęotus. nunquã a me sine honoris noĩatione nominandus: qui animi dotibus cultissimus diu inter legales professores obtinuit in hoc gymnasio primatum: stare ĩ fastigio, esse summi subselii uirum q̃ dulce q̃ iucũdũ sit sciũt illi qui eminent: quibus datum est in doctrinarum arce consistere. idem diuitias bono modo partas reliquit luculẽtas: quales inter felicitatis munera numerat Plato: & Metellus expetiuit. Domus uero Iurisconsulti cũ sit totius oraculum ciuitatis: Ianua uestibulum soceri mei perinde ac alterius Mutii Sceuolę maxima quotidie frequentia consultorũ ac summorum hominũ splendore celebrabat̃: principi autem placuisse cũ maxima laus sit summusq; honos: socer meus illustrissimo principi nostro Io. Bẽtiuolo adeo carus adeo iucundus fuit, ut sine illo cœnare iucũde non posset, ut edulia omnia sine illius condimentis insulsa ingratiq; saporis esse uiderent̃. erat. n. fabulator elegãtissimus, ac fandi dulcissimus, q cũcta principalis mẽtis nubila dictorũ tẽpestiuitate discuteret, & facetosa urbanitate exhilaret, qui merito uir oĩum horarũ dici poterat, id qd' de Asinio Pollione seriis iocisq; accommodato dictum est. Ad hæc cũ omnis

Beatitas soceri uincentii palęoti.

Dom⁹ iuris cõsulti oraculũ ciuitatis.

Cõuictor prĩcipalis

Vir oĩum horarum

beatitas ſine ſobole manca ſit & mutila/ut auctor eſt Ariſtoteles in primo Ethicorum:ex hac quoq; parte ſocer meus felix cenſeri poteſt:qui cum ex duabus uxoribus primariis fœminis liberos ſex & triginta ſuſceperit undecim ſuperſtites reliquit:& cum meta uiuendi homini eſſe dicat Annus ſeptuageſimus:cũq; felicitas ſit in felicitate mori/ipſe hunc terminũ trãſcẽdens annos impleuit tres & ſeptuaginta ſenioq; beatiſſimo atq; honoratiſſimo degens nuperrime deceſſit alui profluuio:quod genus mortis ſane leniſſimũ eſt.quo & maximi Romanorum Imperatores obiere:acceſſit & hic quoq; cumulus conſumandæ hominis felicitati:ut feretrum ſubierint filii octo pientiſſimi/ut paternum cadauer in ędem diui Iacobi ad ſepulchrum uſq; humeris hora ueſpertina ex ritu Priſcorum deportauerint miniſterio ueſpillonũ ac ſandapilariorum laudabiliter fungentes:quod uni Metello Macedonico contigiſſe inter rara felicitatis humanæ exempla memoratur.Libuit ex amoris affectu/qui potentiſſimus eſt/quo ſocer genero parentis loco eſt:in hoc diuerticulum non minus fauorabiliter q̃ tempeſtiuiter excurrere/ut quem uiuẽtem reuerenter colui/pieq; dilexi/eundem defunctum pro uirili parte commendem poſteritati:quãq̃ uiuit uigetq; fama doctrinarum:florent atq; in manibus habentur conſultiſſima ipſius reſponſa.Sed cum ad mentionem defunctorum teſtemur/ut inquit Plinius/me

moriam eorum a nobis non sollicitari: Iam ad propositum redeamus. Vltramundanum Deum precãtes ut manibus soceri tribuat certum in cœlo locum ubi beati sempiterno æuo perfruãtur; ut ita inter immortales beatissime agat sicut inter mortales felicissime uixit.

Aristoteles in primo Ethicorum Solonis hanc de spectando uitæ fine sentẽtiam reprobat repercutitq; ut absurdam qui beatos uiuentes dici debere autumat non defunctos: cum felicitas operatio quædam sit. Solonis & illæ sententiæ sunt. Rege cum prius didiceris regi: rationem ut ducem sequere. Nolito malis congredi. Deos uenerare, parentes reuerere, leges aranearum telis simillimas esse dicebat: ut enim illas infirmiora animalia tenere, ualentiora transmittere. Ita his humiles & pauperes constringi: diuites & prę potentes non alligari. Quidam hoc Anacharsi attribuunt. Idem eos: qui apud Principẽ plurimum pollerent essentq; maxime fauorabiles calculis ratiocinatorum comparare solebat. Nanq; ut illi interdum maximum numerum interdum minimum designãt Ita & illos prout principibus libitum fuerit. Aliquãdo illustres & inclytos haberi. Aliquando obscuros & ingnobiles. Quãdoq; posse totum, quandoq; minimum: Cui consimile Orontis Artoxersis generi Apophthegma accepimus: sed iam tempus est ut primo curriculo decurso Lacedęmonium cursorem spe

Sentẽtiæ Solonis.

leges araneis similes.

ctemus. Quemadmodum celeritate quadam peculiari ad metam festinabundus properet.

Laconismos. Laconibus semper breuiloquiũ cordi fuit: quod laconismon uocãt: unde Chilon breuiloquus sic inquit γνωτι σαυτον. latine dicitur nosce te ipsum. siue ut interp̃tat̃ diuus Hieronymus scito te ipsum: hoc Chilonis præceptũ tam salutare est: tãq̃ ad cunctos generaliter pertinẽs ut in templo Apollinis delphici litteris aureis consecratum merito fuerit: ut & ipsi deo ascribatur: qui cõsulenti ab beatitatem: quo

Nosce te ipsum. itinere perueniret si te inquit cognoueris: Ignorantia enim sui ut inquit Plato uolumine de legibus tertio

Ignoratio sui pnicio sa. perniciosa est: Plautus ĩ Pseudolo ait in foro uix decimus quisq̃ est: qui ipsus sese nouerit. adeo pauci sunt qui nouerint semetipsos. Nos igitur in presentia fecerimus operæpretium si curiose trutinabimur atque dispiciemus quemadmodum homo seipsum noscat. Cuius sententię intellectus atq̃ interpretatio latissime diffunditur. Et ad res prope sexcentas apposita est.

Solomon in cantico canticorũ ad animã quasi ad mulierẽ sub cõminatione loquens dicit. Nisi cognoueris temetipsam o pulchra inter mulieres. Admonetur anima ex Solomonis pręcepto/ut noscat semet

Interior homo anima. ipsam: ut impleat Chilonis oraculũ γνωθι σαυτον nosce te ipsum. dicitur autẽ anima qui est homo uerus & homo interior ab ecclesiasticis scriptoribus nũ

cupatᷣ: Agnitionẽ sui capere si intelligit q̄d sit/& qualiter moueatᷣ: id est quid in substãtia/quid in affectibus habeat: utrũ sit sanguis ut Zeno credidit: An spiritus ut Hippocrates/utrũ ignis ut Hipparcus: an aer ut Anaximenes. An enthelechia ut Aristoteles. An essentia αυτοκινητοσ id est seipsum mouẽs ut Plato. Vtrum facta sit/an omnino a nullo sit facta: & si facta quomodo facta utrũ p traducẽ seminis corporalis ut origo eius pariter cum origine corporis traducatᷣ: quod sentit Tertulianus: & idem sensisse Lactantiũ autumat Ruffinus. An perfecta extrinsecus ueniens parato iam & formato intra uterum genitalem corpori induatur: Et utrum nuper creata ueniat in corpus. An prius & olim facta ob aliquã causam ad corpus sumẽdũ uenire existimetur: quod credidit Origenes Adamantius. Ignoratur enim quæ sit natura Animai: ut inquit Lucretius. Et ut auctor ẽ Lactantius/nondum inter philosophos conuenit quid sit anima. nec unquã fortasse conueniet. Item homo cognoscit semetipsum quando disquirit an mortalis sit/& una cũ corpore intereat: ut Epicurei persuasissimum habuerunt & Sadducei existimabãt. An imortalis: ut omnium nobiliũ Philosophorũ scholæ cõclamãt: nũ aliud post mortẽ corpus assumat: quod Pythagoras asserit: & Pythagorici dogmatis assertores affirmãt: apud quos palingenesia id est regeneratio & metempsycosis hoc est trãsanimatio celebrantur.

Varia de anima.

Ignoratᷣ natura animæ.

Palingenesia

Metẽpsychosis.

Preterea cognoſcit ſe ipſum homo quādo noſcit quę agenda ſint quæ cauenda: quid ſibi deſit quid abundet, quid emendandum ut uituperabile, quid ſeruandum ſit ut laudabile. M. Tullius in prima Thuſculana præceptum inquit Apollinis quo monet ut ſe quiſq; noſcat: non præcipit ut membra noſtra, ſtaturam figurāq; noſcamus, neq; nos corpora ſumus, ſed cum dicit noſce te hoc dicit noſce animum tuum. Nā corpus quaſi uas ē animi aut aliquod receptaculum ab animo tuo quicquid agitur, id agitur a te. Item in epiſtola ad Quintum fratrem. illud γνωθι σαυτον noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum. uerum etiam ut bona noſtra norimus. Item in quinto de finibus bonorum. Iubet nos Pythius Apollo noſcere nos metipſos. Cognitio autem hæc eſt una, ut uim noſtri corporis animiq; norimus: ſequamurq; eam uitam: quæ rebus ipſis perfruatur. Plato in Charmide pręceptum hoc interpretatur noſce te ipſum: id eſt temperate uiue. tanq̄ ſe ipſum cognoſcere temperantia quædam ſit. Et ita homines tē plum ingredientes ſingulari hac ſententia deus alloquitur, nihil aliud præcipiens q̄ uiuere temperanter. Præterea illud γνωθι σαυτον illū habet intellectū ut norit quiſq; quid ſe potiſſimum deceat: quod ad omnem ſexum, ad conditiones omnis hominum referri poteſt. Tu qui princeps es, cuius nutu cūcta gerunť, noſce te ipſum. Cogita te eſſe ποιμενα λαων

Corpus uas animi.

hoc est pastorem populorum: cuius tutelæ salus subditorum commissa est. Noscito princeps te esse animam ciuitatis illam corpus tuum. Te omni indulgētia fouere oportere ciues tuos & reip. magis q̃ priuatæ consulere. Vt gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori uictoria, sic pricipi & reip. moderatori beata ciuium uita proposita est: ut opibus firma copiis locuples uirtute honesta sit. Olim legati Scytharum Alexandro Magno dixerunt: si deus es tribuere mortalibus beneficia debes, nō sua eripere. Sin autem homo es id quod es semper esse te cogita: stultum est eorum meminisse propter quæ tui obliuisceris. Tu qui magistratus es nosce teipsum. intellige te gerere personam ciuitatis debere. Et iura fidei tuæ esse cōmissa. Tu scholastice qui legū: qui pontificii iuris, q philosophiæ, q medicinæ, q eloquētiæ es candidatus: scito te ipsum, nosce te intus & in cute ut dicit: ingeniū tuū solerter introspice: & uide cui disciplinæ sis idoneus. Nam ut scite præcipit Oratius.

Tu nihil inuita dices faciesq; Minerua.

idest aduersante & repugnāte natura: ut interpretat M. Tullius. Olim Isocrates Ephorū discipulū a forensibus causis subduxit cōponendis historiis accōmodatiorē ratus. male enim respōdēt coacta ingenia reluctāte natura irritus est labor. Ideoq; ut monet Seneca inclinādū est eo, quo te uis īgenii refert: hinc ꝓbari accipim9 Alabādēsem Apolloniū: qui cū mer

Princeps pastor populorum

Medico salus proposita.

Scitū legati scytharum.

Scholasticus norit ingeniū suum.

Isocrates Ephorus

cede doceret, tamẽ nõ patiebatur eos quos iudicabat nõ posse oratores euadere, operã apud se perdere, dimittebatq; :& ad quã quẽq; artẽ putabat esse aptũ ad eam impellere atq; hortari solebat. Scriptor in omni genere doctrinaꝶ noscat semet ipsum & ingenii sui uires ante perpẽdat:& ut salubriter præcipit Oratius quid ferre recusent quid ualeãt humeri diu secũ uerset. qua in re dii boni q̃ multi peccant atq; cęcutiunt: qui nec se satis noscunt nec sua. Tu qui inhias honores ambis pręfecturas nosce te & dic tecum nũquid sis dignus illis fascibus, ad quos tam sitiẽter anhelas.

Dictum Metelli ad mariũ

Recordare id quod olim dixit Metellus Mario: quẽ ad consulatum festinantem & ob id missionem flagitantem monuit. ne super fortunam animum gereret: nõ omnia oĩbus cupiẽda esse: debere illi res suas placere. Opifices, cerdones norint semetipsos. meminerint tenere se intra pelliculam. Et ut inquit ille in propria pelle quiescere.

Sutor ne supra crepidam.

Sutor ne supra crepidã iudicet, ut pręcepit Apelles: Quod medicorum ẽ promittant medici, tractẽt fabrilia fabri. Naturæ noscat semina quisq; suę: unus qsq; sua nouerit ire uia: & ut uetus uerbũ ẽ: Quã qsq; nouit artẽ ĩ hac se exerceat.

Quã qsq; nouit artem.

Sulmonẽsis poeta in libris de arte huiusce oraculi sic meminit. Fama celebrata per orbem littera cognosci quę sibi quẽq; iubet. Vbi monet iuuenes ut ĩ amatoria palestra norint semetipsos. Nam qui sibi notus erit solus sapiẽnter amabit: satyrographus e cœlo de

ſcendiſſe prodidit hoc. γνῶθι σαυτόν. Quod præcipit intimis precordiis eſſe ſigendũ & memori ſeruandum pectore: ſiue coniugium quæras, ſiue cauſam agas, ſiue ſenator eſſe uelis. Neq; enim loricam poſcit Achillis Therſites. quin etiam ſi quid empturus es noſce te, nec mulum cupias qui piſcis eſt pretioſiſſimus, cum ſit tibi Gobio tãtum in loculis. buccæ noſcenda eſt menſura ſuæ ſeruandaq; rebus tam magnis q̃ minimis. uerſiculus græcus eſt uice prouerbii celebratus. Iuuenalis

τὸ γνῶτι σαυτὸν πανταχοῦ ἐστι χρήσιμον. quod ſignificat noſce ſe ipſum ubiq; eſſe frugiferũ. Et nullũ mehercule pōt eſſe ꝓceptũ cõducibilius. & quod in uniuerſum ad omnia melius accommodari poſſit q̃ hoc. Quod ſi unus qſq; ueſtrũ in omnibus actionibus ſuis habuerit in memoria atq; in pectore pleraq; agetis utilius inoffenſiuſq;. Chilonis & illæ ſententiæ celebrant̃. In uia non feſtinandũ. inter loquendũ nõ agitandã manũ quoniã id uecordiæ ſpecimen eſt: linguã in cõuiuio cõtinẽdã: dãnũ potius q̃ turpe lucrũ eligendũ. iracundiam ſuperandam. In uia nõ feſtinãdũ

Sed iã a Chilonis curriculo ad Cleobulũ ſtadiodromon trãſeamus. is igit̃ ſententiã illã bracteatam & uere auream cõdidit ἄριστον μέτρον. Quod latine interpretatur optimus eſt modus. huc pertinet illud quoq; græce dictum. μηδὲν ἄγαν id eſt ne quid nimis: quod tam celebre factum eſt. ut comico Sentẽtia Cleobuli Optimus eſt mod9. Neqd nimis.

quoq; Terentii uersiculo expressum sit: id arbitror apprime in uita esse utile, ne quid nimis. Plinius Chilonis præceptũ esse autumat nihil nimiũ cupere. Sed id siue ab hoc siue ab illo dictum sit parum refert: Et nihil ad nos. dummodo constet dictũ esse & sapienter & a sapiente: porro autem quid sapiẽtius quid salubrius pręcipi potest: q̃ modũ esse optimum eũq; in rebus omnibus custodiendũ. Nam loquendi & tacẽdi, uigilandi & dormiendi optmus est modus. studia labores, cultus, supellex. deniq; quicquid in omni uita est modũ istũ mediocritatẽq; requirunt: tanq̃ rem rerum omniũ optimã saluberrimãq;. Plinius pernitiosissimum esse inquit in omni uita quod nimium.

Plinius. Plautus. Plautus in Penulo modus omnibus in rebus soror optimus est habitu: nimia omnia nimiũ exhibẽt negociũ hoibus ex se. Plinius minor. Optimus inquit modus est. quis negat. Quintilianus in quarto. modus ubiq; custodiẽdus est. Plato in Menexeno præcipit parendũ esse ueteri prouerbio q̃d ĩe μηδεν αγαν id est nihil nimis: ut siue pecunias homo nãciscatur ac filios, siue amittat, neq; lętitia ĩmodica exultet, neq; dolore nimio cõflictetur. Philosophi tradũt

Virtutes mediocritates. uirtutes esse mediocritates, quod grece dicũt. τας αρετας μεσοτητας ειναι. Aristoteles in Ethicis quid aliud docet q̃ uirtutẽ esse mediocritatem in

Aristoteles. meditullio excessus ac defectus collocatã. ut quicq̃d a modo medioq; recedit id inter uitia sit anumerãdũ

qđ Oratius poeticis nemeris eleganter cõplexus est: Virtus ẽ mediũ uitiorũ & utrinq; reductũ. Itẽ in sermonibus. Est modus ĩ rebus sunt certi deniq; fines. quos ultra citraq; nequit consistere rectum. Schola omnis eruditorũ clamat cuncta ferme ad mediocritatem referenda: quam merito auream appellant, quæ oratiano preconio sic extollitur. Aureã quisquis mediocritatẽ deligit tutus caret obsoleti sordibus tecti caret inuidẽda sobrius aula. M. Tullius mediocritatem in uestitu sicut ĩ plerisq; rebus optimã esse precipit. hinc nimirum Hesiodus dimidiũ plus toto esse intelligi uoluit: cum ait πλέον ἥμισυ παντός: qa uidelicet moderatũ ĩmoderato melius ẽ: & ita Plato enodat Hesiodicũ scirpũ, qui libro tertio de legibus & in quarto de rep. scribit rectissime dictum esse ab Hesiodo dimidiũ plus esse q̃ totũ quando uidelicet totum comprehendere noxium est: dimidium uero temperate se habet: docetq; principatũ moderate cõstituendum esse & ad mediocritatem redigendum. Consimiliter Aristoteles in quarto Politicorum dimidium esse plus toto docet: ex eo quod gubernatio moderata durabilior ẽ & melior q̃ ĩmoderata. Extat in appendicula cõmẽtariorũ nostrorũ in Trãquillũ interpretatio explicatior super hoc Hesiodi paradoxotato. Quod moderatum immoderato anteponendum & optimus in principatu modus sit euidenter ostendit exẽplũ Thepompi dignũ memoratu: q cum

Virtus ẽ mediũ uitiorum.

Dimidiũ plus toto

Paradoxotatõ hesiodicum

Exẽplũ Theopõpi.

Ephori. essent Rex Sparthanorum Ephoros primus instituit. Qui ita regiæ potestati apud Lacedemonios oppositi sunt: sicut apud Romanos Tribuni plebis consulari imperio obices & refractarii opponebātur. ob id cum uxor maritū criminaretᷓ dicēs eum relictu9 filiis minorē potestatē, fertur Theopompus laudabilē uocem emisisse. Relinquā inquit minorē filiis potestatem o uxor sed diuturniorē. hoc idem sensit Alexander Romano9 imperatorū moderatissimus: qui cū ei mater Māmea & uxor Memia nimiā ciuilitatem ac moderationē in principatu agēdo obiectarēt: & sæpe dicerēt: molliorē tibi potestatē & cōtemptibiliorē imperii fecisti. Scite respōdit sed securiorē atq; diuturniorē. huic dies nunq̄ transiit quo non aliquid mansuetū, ciuile, piū fecerit: qui ueluti sententiā illam probās: qua dicitur, moderata durant. Tantę fuit moderationis ut omnibus se blandū affabilēq; pberet.

Dictum Alexādri romani.

Aristoteles in problematis ad medicū pertinentibus: secunda inquit ualetudo mediocritas quædā est frigido & calido, humido, & sicco: ex q̄bus corpora mortalium compacta sunt, temperatis & mediocritate quadam congruētibus: quo9 defectus, uel excessus morbos gignit ut medici tradunt. Et ut auctor est Plato in Timeo elementa siue principia ex quibus constamus: per excessum defectumq; ex proprio loco in alienum translata intestinam quādam seditionem & egritudines inferunt. Inde. n. fit: ut īmodice aut cale-

Sanitas mediocritas.

Plato ī timeo.

ſcant frigida: aut madeſcãt arida: Et cætera omnia ſimiliter permutentur. Et ita mediocritate ac tẽperamẽto de corporibus ſubducto mutationes uariæ: morbi: corruptiones prope īfinitæ irroborãt atq; inualeſcũt. huius platonicæ ſententiæ teſtimoniũ citat Galenus in primo de elementis: cui ſubſcribit ſchola medicorum. & Cor. Celſus aſtipulat᷑: qui ſic refert in primo ex quattuor principiis uel ſuperans aliquid uel deficiens aduerſam ualetudinẽ creat: Columella quoq; libro quarto agricolationis opus ē inqt inter has tam diuerſas inæqualitates magno tẽperamẽto: quod in corporibus noſtris quoq; deſideratur: quorum bona ualetudo calidi & frigidi. humidi & aridi denſi & rari certo & quaſi examinato modo continet᷑. Galenus in libris cõplexionũ. Cõplexionẽ æquabilẽ ac moderatã dicit eſſe optimã. Nõ me præterit cauſas morborum pluriſarias a medicis ꝑponi: quarũ alias uocãt abditas alias euidẽtes: & Hippocrates in libro de flatibus ſpiritũ morboꝝ oĩum patrẽ & auũ nũcupat: uerũ ex cũctis id colligit᷑ qđ initio ꝓpoſitũ eſt. ſanitatẽ mediocritate ſubſiſtere: optimũ eſſe in rebus humanis modũ: īmoderata reprẽſibilia: qđ adeo uerũ eſt: ut ſapiens inſipientis æquus iniqui nomen ferat. ultraq̃ ſatis ē uirtutẽ ſi petat ipſam: ut ex remediis uitia fiant ſi nimia & īmoderata ſit medicina: Quaꝓpter diligẽter etiã atq; etiã caueãt medici: q uitæ nr̃æ neciſq; impatores ſunt ne ī potionibus medicamentoꝝ

Cor. Celſus. Columella. Galenus Spiritus pr̃ morborum.

Catapotia. Alexiharmaca. propinandis excedant modum/ut Catapotia ut Alexipharmaca/ut Antidota mixturis rerũ medicarum salutari tẽperamẽto compositis propinent͛:ut potius intra modũ medicina salutariter coherceatur/q̄ supra modum letaliter exuberet. Error enim in medico pestiferus est:nec patitur emẽdationem:& ut auctor est Galenus in primo simpliciũ. Medici errãtes ꝓcipitauerunt secũ gentes innumeras.

Cib9 immodicus noxius. Cibus quo alimur & substẽtamur noxius fit corpori & exitiabilis si sit immodicus. Venæ/ut auctor est Cato Portius/sufflatæ ex cibo non possunt perspirare in toto corpore:unde

Auicẽna. aliquis morbꝫ nascit͛. Et ut refert Io. Chrysostomus quod in decretis quoqꝫ canonicis repetitũ est. Abundantia cibi morbum facit/& molestias ingerit/& egritudinem generat:proinde salutariter præcipit Auicẽna inter classicos medicos clarissimus ita surgendum a mensa ut reliquiæ appetentiæ adhuc supersint.

Vinũ perniciosum si modus absit. Vino quo uires/sanguis/colos hominũ alunt͛. cuius utilitatẽ Asclepiades uix deorũ potentia æquari posse pronũciauit/nihil pernicio/sius ut inqt uerissime Plinius si modus absit. Idem alibi uelut ex oraculo cecinit multo utilissimã esse temperantiam in cibis. Item inter medicinas ab homine pendentes esse ait abstinere a cibo nimio aut potu. Vino modico nerui iuuã tur. Copiosiore leduntur:sic & oculi: quid multa. Adeo antiqui modũ esse optimum in rebus crediderunt:ut in agricolatione/in qua quanto quis maiora

possidet latifundia tanto fortunatior censetur: modũ agri imprimis seruandum putauerint: quippe ita cẽsebant satius esse minus serere & melius arare: super quo Lucius Columella omnis rusticationis consultissimus sic scribit. Nos ad cætera præcep ta illud adiicimus: quod sapiens unus de septem in perpetuũ posteritati pronũciauit: adhibendũ modũ mẽsuramq; rebus: idq; ut non solum aliud acturis sed & agrum paraturis dictum intelligatur: Ne maiorem fundũ q̃ ratio calculorũ patitur emere uelit. In eadẽ sentẽtia Virgiliũ fuisse animaduerto ita pręcipiẽtẽ. Laudato ingentia rura exiguum colito. Plinius quoq; noster cui nihil intentatũ nihil inexp tum fuit. iudico inquit modum rerum omnium utilissimum. Quin etiam Iurisconsulti modũ in suppliciis decernẽdis probãtes salubriter pręceperunt pœnas interpretatione legũ molliendas, moderandasq; potius esse q̃ exasperandas. Igitur ne immodici imo deratiq; iudicemur cludamus modũ optimũ utilissimumq; esse rerũ omnium concinẽtes cum Sidonio Apollinari. Lindie qđ Cleobule canis modus optimus esto: item Lindie tu Cleobule iubes modus omnibus ut sit. Inter Cleobuli sententias celebriores & illæ sunt. Ingratus ne sis. amicos beneficiis fouendos inimicos amicos faciendos. Ante q̃ domo quis exeat quid acturus sit secum cogitet. Rursus cum redierit quid egerit remetiatur. Vxorem comparem eli

Modus agri seruendus.

Exiguũ colito.

Iurisconsulti.

Sidonii Versus.

Vxor cõpar eligẽda.

gendam. Audiendi magis q̃ loquẽdi studiosum esse oportere.

Subsequit̃ Quarto loco Thales Milesius: qui si Apuleio credimus ex septem illis sapientiæ memoratis uiris fuit facile precipuus: utpote qui Geometriæ primus repertor extiterit. Et naturæ reꝝ certissimus explorator. & Astrorũ peritissimus cõtẽplator: qui aquã principiũ reꝝ esse censuit: Cui Tripos ex præscripto oraculi datus est/cũ sapiẽti dãdũ esse cecinisset: is itaq; uadimonia perinde ac noxia præcipit fugiẽda: cuius hęc sũt uerba. εγγυα παρα δατη. latine dicitur/spõde noxa p̃sto est. per mille possum ut Ausonii uerbis utar currere exẽpla ut probẽ predes: uadesq; pœnitudinis reos: sed nolo nominatim queq̃ dicere sibi quisq; uestrũ dicat & secum putet: spondere quantis dãno fuerit & malo: Plinius inqt comitẽ æris alieni atq; litis esse sponsionẽ. Eãq; sentẽtiam assignat Chiloni Lacedęmonio: sunt nõ parũ multi Codices Pliniani in quibus nõ sponsionẽ legas sed miseriam: utraq; lectio suos assertores habet. Plato in Charmide inscripta esse pro Apollinis delphici templo testat̃ tria hæc p̃cepta. Nosce se queq; / nihil nimis: Et spõsioni adiũcta icõmoda: Laertius Diogenes Chilonis inquit hæc sentẽtiola est: sponsioni non deesse iacturã. Sed pleriq; omnes eã assignãt ascribũtq; Thaleti. Quod & nos sequimur: De quo Sidonius Apollinaris Thales Mileto genitus

Thales.

Sponde presto est noxa.

Plato in charmide

uadimonia culpat: Et aliubi: Mileto ꝙ crete Thales uadimonia damnas:ex hoc saluberrimo pcepto ad monemur cauere a spōsionibus:ne uerborꝫ obligationibus uinciamur:ne predes:uades:spōsores qđ detrimentosum est:efficiamur/multos redegit ad incitas & egestatē formula illa stipulationis. Mihi decem dabis? dabo. Mihi decem dare spondesne? spondeo. hoc est illud damnosum uerbum/de quo intellexit Ouidius illo uersiculo.

Vadimonia culpat

Formula stipulationis.

Vni9 ut uerbi grādia dāna ferat. hęc ē plautia stipulatio ex Pseudolo:ubi senex stipulat' uerbis ita cōceptis. Viginti minas dabin? Respōdet Leno dabunt: & ita ex hoc uerbo obligatus uinginti minas soluere cogit'. Vnde mox queribundus dolēter infit. Aufere tur id premiū a me quod pmisi per iocum. Cauete ergo hoc uerbū spondeo/cui comes est noxa/siue iactura. Cauete a stipulatione/quæ obligat pmissores/ quę ut diffinit Pōponius iuriscōsultus titulo de uerborū obligationibus/est uerborū cōceptio/qbus is; q interrogatur datuꝝ facturū ue se id quod interrogatus est spondet:pragmatici hoīes i callido uersutoqꝫ iure solertes/quorum aucupia sunt uerborꝫ syllabarumqꝫ tendiculæ/omnibus pceptis historiis uersibus cauere iubent & uetant credere. Alterum se facere ait M. Tullius ut scilicet caueat. Alterum ut non credat se facere non posse. Vos utrūqꝫ facite diligenter cauete/nec temere credite:Nam qui cauet ne decipiat'.

Plautin9 stipulator

Finitio stipulatiōs.

Tēdiculę uerborū.

Cauere iubent.

Credere uetant.

ut inquit Plautinus senex: uix cauet cum etiã cauet: etiam cum cauisse rarus est: sæpe is cautor captus est apud Liuium ait Philippus Macedonum Rex non omnium se fidei credere: cauendi autem credendiqꝫ intellectus multiplex est. Et ad multa protenditur. uerbum illud uetus: non putaram. In omni negocio turpe est. Cuius comitem scitote esse pœnitentiam. Subit hac in parte admirari Priscorum diligentiã: qui reos dici uoluerũt eos: qui quid ꝓmisissent spopondissent ue. Caueamus ergo ne per sponsionem: in numero reorum habeamur: ne unius uerbi fluctu in dispendii scopulum illidamur. Thaletis & illę sententiæ circunferuntur. Antiquissimum omnium esse deum, pulcherrimum mundum, uelocissimum mentem quæ per uniuersa discurrat: sapientissimum tempus: quo omnia inueniãtur. Idem trium maxime rerum causa gratias sese agere naturæ dicebat: quod homo & non bellua: ꝙ uir & non fœmina: ꝙ græcus natus esset & non Barbarus.

Nõ putaram.

Rei dicti ꝓmissores.

Triũ cãa gebat gratias deos.

Sed iam peracto quarto curriculo: quintum decurramus, cuius quadrigarius ac ductor est Bias Prienensis: is olim filio ad Aegyptios proficiscenti præcepit, ut εφοδιον προσ γηρασ idest uiaticum ad senectuté sibi cõpararet, uirtuté nimirũ pro uiatico intelligẽs quæ sola est certa ac uera possessio. Idem cũ patriam Prienã cæpisset hostis cæteris multa de suis rebus dum fugiunt asportantibus admonitus a quo

Bias.

dam ut idem ipse faceret:ego uero inquit facio:nam omnia mea mecum porto.huius itaq; Biantis est illa sentẽtia:οι πλειστοι κακοι. latine dicitur plures sunt mali:q̃ sit hoc uero ueri⁹ homo nemo gnarus sciusq; rerum humanarum est qui ambigat. Deteriorũ magna natio est.ut inquit uerissime Cicero: boni uero singulares:omne tempus Clodios ut Senecę uerbis utar:non omne Catones fert:ad deteriora faciles sumus:& Catilinam ut ait Satyrographus quocũq; in populo uideas quocũq; sub axe:sed nec Brutus erit Bruti nec auũculus usq̃: Rari quippe boni numero uix sũt totidẽ quot Thebarũ portæ uel diuitis hostia Nili. Apud sodomitas ut canonicæ scripturæ prodiderunt. Decem boni inuenti non sunt: Quorum bonitate improborum uitiositas sustentari posset. Mores boni ut inquit Plautus in trinũmo sunt intermortui. Mores uero mali quasi herba irrigua succreuerũt uberrime. Cum uideris forum multitudine refertum & septa concursu omnis frequentiæ plena:scito illic tantundem esse uitiorum quantum hominũ: omnia uitiis ac sceleribus plena sunt:mali inter malos uiuimus. Nobiscum bene agitur si inter pessimos nõ simus. Quoties uirũ bonum uidere cõtingit illi assurgito illi caput aperito:illum ut deum colito. uia uitiorum lata est/& decliuis:& ideo cũctis per uia:uia uirtutis angusta: cliuosa senticosa:& ideo paucissimis patẽs. Fimbria olim iudex electus in causa Pinthiæ:

Oĩa mea mecum.

Mores boni intermortui.

Mali ĩter malos uiuimus.

Via uirtutis senticosa.

Nō lique re de uiro bono.

qui ſponſionē fecerat:quod uir bonus eſſet:iudicatu illo ſuperſedit dicens non liquet:Quoniam ut uir bonus aliquis ſit:ea res innumerabilibus officiis & laudibus continetur: ut dicere ſolebat Pittachus perdifficile eſt bonum eſſe:quidam malos interpretant̄

Mali imperiti.

imperitos & barbaros:qui ius æquum ſacros mores negligunt:tanq̄ plures dixerit Bias eſſe imperitos ac iniquos:Quod euidētiſſime planū eſt:quotus enim quiſq; aut peritus aut peritiæ eſt aſſectator? quotus quiſq; ſtudet ingenuis diſciplinis?imperitia atq; barbaria hoc tempore graſſat̄ & uiget:exploſa eliminataq; eruditione atq; humanitate.Idiotis ludibrio ſūt: ſi qui ſunt boni.Imperiti in honore ſunt atq; eſtimatione.periti probro atq; cauillis obnoxii eſſe ceperūt. Magna ē ut dicebat Tuſculanus Cato uirtutis incuria.Si mali imperiti boni conſequēter periti dicent̄: & quis non uidet inter mille uix milleſimum bonū hoc eſt peritum merito dici poſſe?Malos ab antiquis

Mali p̄ uiliſſimis.

pro uiliſſimis dictos eſſe docet Plinius ſic ſcribens. Quonam modo inquit utiliſſime coluntur agri? Ex oraculo ſcilicet malis ac bonis.Itaque cum abaui dicerent malos intelligere uoluiſſe uiliſſimos.Quod ſi mali ex hoc pliniano interpretamento pro uilibus accipiunt̄:quis non uidet plures eſſe uiliores?deſpectiores:ſordidiores.Quiſquilias hominū & retrimēta?Exemplis res non eget:quæ luce clarior eſt. Nos quoquomodo mali dicantur ſiue improbi:ſiue impe

riti siue uiles elaboremus contendamus enitamur: ne intèr malos enumeremur:ut sententia Biantis ua nidica & mendax comprobetur in nobis. Imo enixe curemus ut simus potius similes sacerdotibus ægypti quos Piromas uocant. Est autem piromis græca lin gua καλοσ καγαθοσ. idest honestus & bonus. Hic idem Bias dicere solebat. malle se inter inimicos iu dicare: q̄ inter amicos. quippe ex amicis alterũ pror sus futurum inimicum. Ex inimicis autem alterum amicum. Idem interrogatus. quid nam facies homo delectaretur lucrans inquit.

Piromes qui

Lucrans delectare tur.

Sexto curiculo prodeat ad cursuram Pittacus Mi thyleneus: qui Phrynonẽ Atheniẽsiũ ducem mono machia hoc est singulari certamine cõgressus intere mit: cũ instar Retiarii rete emisso illum implicasset. huiusce Pictaci illa est celebrata sentẽtia γνωθι καιρον latine dicit̃ noris tẽpus: uel noris opportunitatẽ siue tempestiuitatẽ. Romana uox est/ueni in tempo re. Interpretatio huiusce sapiẽtissimi dicti saluberri ma est: ut scilicet norimus in rebus agendis obserue musq; opportunitatẽ. ut in tempore cuncta aggredia mur. Terentius rerũ omniũ esse primum tempus ait: reputent cuncti ut uerbis Ausonii utar quotus offen sam incidat: spectata cui nõ fuerit opportunitas. Me dicus in danda ęgroto medicina norit καιρον. idest tempestiuitatem. Nam ut inquit ille. Tẽporibus me dicina ualet. Cõtra nihil ẽ in morbis magis periculo

Pittacus mithyle neus.

Nosce tẽ pestiuita tem.

Intempe stiua me dicina pe stifera:

ſum nec magis pnitioſum q̄ ímatura medicina:quod & memorat Seneca in libro ad Albinam matrem de conſolatione:præcipit Plinius noſter cauendum ne ex remediis uitia fiant:Quod euenit nimia aut intē-peſtiua medicina. Nolo commemorare q̄ multi ita pereant dum intempeſtiua pharmaca propinantur. In cibo quoq; dando o medice γνωθι καιρου noſce quando tempeſtiuum eſt: Nam ut ueriſſime ſcribit Cornelius Celſus optimū medicamētum eſt oppor-tune cibus datus:qui quando dari debeat inter medi cos non ſatis conſtar. Notum eſt illud ouidianum. Ipſa leget tempus:medici quoq; tempora ſeruant. καιρος ideſt tempeſtiuitas tantum pollet.ut uinum quod alioqui noxium eſt languentibus in tempore datum medeatur.Quod Ouidius quoq; planiſſime ſignificat illo uerſu. Data tempore proſunt
Et data non apto tempore uina nocent.

Cib9 í tē pore me-dicamen tum.

Huius rei obſeruationem probe callebat Aſclepia-des:qui primus uino opitulari inuenit dando ſcilicet κατακαιρου:ideſt in tempore:qui unum de uino dā do uolumen condidit. Hippocrates in Aphoriſmis & Galenus libro ſexto ſimplicium docent dolores oculorum uino meraco ſolui:quod ita interp̄tamur. ſi tempeſtiuiter detur.Tu qui aditus faciles ad prin-cipem queris/cupiſq; uoti compos euadere. γνωθι καιρου noris oportunitatem:& quæ molliſſima fan-di tempora:Cuius præcepti gnarus Poeta ſic cecinit.

Aſclepia des de ui no dādo.

Sola uiri molles aditus & tempora noras.
Plautus opportunitatē innuens efficacissimam esse in rebus ait in Pseudolo: ipsa mihi opportuniias nō potuit opportunius aduenire. Item ī menechmis nō potuisti magis per tempus mihi aduenire q̄ aduenis. Ita ego soleo/cōmoditatis omnis articulos scio. Historici prodiderunt Vespasianum id temporis fuisse facillimum indulgentissimumq; : quo in balneum tricliniumq; transibat: eaq; momenta atq; occasionē domesticos ad aliquid petēdū magnopere captasse. Consimiliter uos: qui uultis apud principem impetrabiles esse captate id tēpus: quo remissior hilarior indulgentior esse solet. Scitote plus pollere tēpestiuitatem hanc ad successus petitionum: q̄ adipem leonis: q̄ sanguinem basilisci: q̄ spondylon draconis: q̄ anguinum druydarum ouum/cæteraq; id genus pro missa magicę uanitatis: Contra nō parum multi intempestiue interpellātes merito repulsam patiūtur: Quibus illud Nasonis dici potest. Non adiit apte non legit idonea credo tempora. Oratius probe callens quantum καιρος. idest opportunitas polleat sic scribit: Nisi dextro tempore Flacci uerba per attentā non ibunt Cæsaris aurem: idem mittens Augusto librum monet portitorem ut tempestiuiter adeat uidelicet/si ualidus si lętus erit/si deniq; poscet. Qui fabricam materiariam tractas/qui contignationes do-

Opportunitas captanda in principe adeundo.

Qñ cedẽda materies ne pandat.

mi struis γνῶθι καιρὸν quãdo tẽpestiua sit ad cedẽdum materies:quam cedi tempestiuum esse luna senescente Plinius Columella.Paladius Vegetius Ceteri tradiderunt.Prætérea tẽpestiue materies ceditur a primo autũno ad fauonium ut docet Vitruuius.a solstitio ad brumã:ut pcipit Cato.p uer arbores intẽpestiue ceduntur.cum id tempus sint pregnantes: et consequenter imbecille:sicut etiam corpora mulie-bria cum conceperint iudicantur infirma:Tempesti-uiter materies fit firma ac durabilis in structuris nequepandationibus obnoxia est.Conuenit autem inter eruditos utilissime sterni in coitu lunæ:quẽ diem alii interlunium:Alii intermẽstruum:alii lunæ silentis appellant:Quod si competant coitus in nouissimum diem brumæ illam eternam futuram materiã spondẽt.apud Antiquos primo punico bello Classis Duillii imperatoris ab arbore excisa sexagesimo die nauigauit:secundo quoq; punico bello Classis Scipionis quadragesimo die a securi nauigauit:Tantum tẽpestiuitas in cedenda materie pollet: Quęret fortasse curiosus auditor cur materiem tam sepe nominauerim nusquam lignum.siquis est qui id quęrat:ille sciat consulto me id fecisse & scienter:atque ex latinitatis elegantia:Nanque ut ex libris iuriscõsultorum didicimus & docet Vlpianus de legatis tertio.lignum dicitur quicquid comburendi causa para

Tẽpestiuiter cesa strataq; Materies

tum est: Materia uero: quę ad edificandum fulcien- Lignũ qd
dumque necessaria est: Ideoq; lignis legatis arbores Materia
materiæ causa succisas non deberi: Idem iurisconsul- quid
ti titulo de tigno iniuncto & titulo de uerborum si-
gnificatione docent appellatione tigni materiam
omnem contineri ex qua edificium constat: De ma-
teria siue materie in hoc significatu scatent uolumi-
na eruditorum: Inde materiatio & materiatura Vi- Materia-
ctruuio. Inde fabrica materiaria Plinio pro tignaria tura.
Cuius inuentor fuit Dędalus. hinc ipse faber tignari Materia-
us eleganti uocabulo dictus a Plauto materiarius. rius.
Sed iam tempus est ut ex uia in semitam regredia-
mur. Qui emit / uendit / negociatur / noscat καιρον
idest opportunitatẽ. Emptor captet tempus ut emat Vendas
paruo uenditor ut uendat magno: Etenim ut pre- cũ caritas
cipit. M. Varro tunc uendas cum caritas est. ne- est.
gociator ut cum lucro mercaturam exerceat: obeat-
que fora rerum uenalium. Amator amicam in tem-
pore accedat cum tempestiuum est: Cum lęta puel-
lę mens & animus ad uenerea propensior. Agrico-
la omnem rusticationem κατα καιρον idest in tem
pore exerceat. Nam ut inquit poeta. Frigidus agri-
colam si quando continet himber Multa forent quæ
mox cœlo properanda sereno: Maturare datur. Mes

ſtiue deciſa ſint/in horreo grandeſcere. contra arbores ex intempeſtiuo calore aut gelatione ſentire uredinem ſiderationem/ carbunculationem. Denique ut ſummatim explicem omnis actio/ omnis uita/ ſuam expoſcunt tempeſtiuitatem/quam qui nouerit ille Fortunatius pleraq; omnia aget & commodius/ Pittaci & illæ ſententiæ ſunt. Depoſitum cum acceperis redde. Amico noli maledicere. nec inimico quidem. pietatem colito. Frugi eſto. Veritatem cuſtodito. Quod facturus es ne dixeris: quia ſi facere nequiueris rideberis. interrogatus quid inſidum eēt: mare inquit: Item percunctanti quid eſſet optimum reſpondit bene agere.

Inſidum mare.

Supereſt ſeptimum nouiſſimumq; Curriculum: quo decurſo ad metam prouehemur. Curſor autem progrediatur qui agmen cogit Periāder Corinthius: qui principibus ſumma ope enitendum ſuadebat ut ſi tuto uellent dominari beniuolentia non armis ſtiparentur. Ex eius penuario promptum eſt penus illud ſcitiſſimi ſaporis μελετην τοπαν ideſt meditationem eſſe totum: quippe is ſolus rei gerendæ eſt efficax: qui prius omne negocium meditatur. Nam ut inquit eleganter Auſonius locare ſedes. bellum gerere: aut pellere: magnas modicaſq; res etiam paruas quoq; agere uolentem meditari decet. Segniores omnes inceptis ſumus/meditatio ſi rei gerē

Periāder.

Meditatio totum

dæ defuit: cogitare oportet in rebus omnibus quid gerendum ſit. Et enim incogitantes ſors non conſilium regit. Saluſtius dixit conſulto opus eſſe: & ubi conſulueris mature facto. Temeritas ſtulta & infelix eſt, ut inquit apud Titum Liuium Fabius Maximus. Conſultatio meditatioq; rebus conſulunt & priuatis & publicis. Latinus Virgilianus incogitantiã improbans: meditationem probans ſic infit

Temeritas ĩfelix.

Latinus Maronianus.

O preſtans animi iuuenis quantum ipſe feroci
Virtute exuperas: tanto me impenſius æquum
Eſt cõſulere: atq; omnes metuẽtem expẽdere caſus.

Illud Terentianum quis ignorat? omnia prius conſilio q̃ armis experiri decet: Romani annuos magiſtratus: quorũ maxima foret poteſtas creauere: Cõſuleſq; appellauere: nimirum a conſulendo tãquam conſilio & conſultatione rectores adminiſtratoreſq; Reip. cuncta moderari debeant: Quid principi magis expedit q̃ habere conſiliarios prudentes ac circũſpectos: quorum meditatione conſilio conſultatione cuncta perpendat, libret, examinet. Vt omnia fiant ad libellã & normam: ne quid deliret amuſſis. Agamemnon homericus optat non decem ſimiles Aiacis qui fortitudine cenſetur. Sed conſiliarios de-

Ne quid deliret amiſſis.

Votum

ritura sit:& enim magnæ res ut ait. M. Tullius geruntur consilio ratione sententia. Vlyxes apud Ouidium eludens Aiacis stoliditatem inquit:Tu uires sine mente geris. Mihi cura futuri est: Et mox paulo,pectora sunt potiora manu uigor omnis in illis. Meditatione cuncta fiunt meliora & factu faciliora ut Vegetius docet: Græcum.epigramma non hanc Periandri de meditatione sententiam celebrat sed illam. χολου κρατειν Quod uerbum significat Iræ temperandum esse. Quod præceptum & ipsum q̄ salubriter detur mortalibus quis non uidet? Cum ira breuis insania siue breuis furor sit, ut docti autumant:quam frenis moderari ac compescere non mediocris sapiētiæ est. M. Tullius in epistola ad Quintum fratrem protreptica hortatur monet precipit ut resistat iracundiæ:ut linguam in ira contineat ut animo & orationi cum sit iratus moderetur.

Ira breuis insania.

Ciceronis p̄ceptū ad fratrem.

Nam si implacabiles iracundiæ sint summa est acerbitas. Aiacem in mortem egit furor. In furorem ira. Cętera uitia impellunt animos ira pręcipitat: Maximum remediū est iræ mora atque dilatio. ut primus eius feruor relanguescat. proinde Athenodori illud salutare prçceptum habere cordi atque memoriæ operæpretium duco:qui Augusto Cæsari sic præcepit: Cu ira te o Cęsar ceperit nihil prius neque dixeris neque feceris:q̄ ipsas uiginti quattuor litteras ele-

Saluberrimū athenodori documentū.

mētarias tecum ipſe percurreris. Tres ſunt affectus: qui omnes homines in omnia facinora pręcipites agunt: Ira. Cupiditas. Libido. Propterea poetæ tres furias eſſe dixerunt quæ mentes hominum exagitent. Inſtar enim furiarum hi tres affectus iræ, cupiditatis, Libidinis Mortales dementant: ſtimulis agitant furore perturbant: Stat quidem Ariſtoteles iræ defenſor ac propugnator dicens. iram calcar atque cotem eſſe uirtutis: Sed huic Ariſtotelicæ ſententiæ reclamant ac refragantur. M. Tullius Seneca ceteri: a quibus proditum eſt iratos proprie dici exiſſe de poteſtate. ideſt de conſilio de ratione. de mente. Et cum ira inſania ſit negant utilem eſſe inſaniā aut naturalem. Grammatici iram ab eo quod eſt ire dici tradunt: eo quod a ſe eat qui iraſcitur & furit. Qui ergo a ſe ipſo abire non uult, nec mentis impos fieri iram ſuffrenet, & hunc temporarium animi motum impotentiſſimum coerceat. Queri ſolet quid ira diſtet ab iracundia: Scitote iram ex cauſa naſci: Iracundiam de uitio multum iraſcentis: ſic & iratum Iracundumque diſtingui: ut iratus ex cauſa ſit Iracundus ex natura: & ſicut ebrius differt ab ebrioſo. Ita iratus ab iracundo. Nanque ebrioſum dici proprie uolunt eum qui ebrietatis uitio obno-

Cur tres furiæ.
Ariſtoteles iræ defenſor
Cos uirtutis.
Ira
Iracūdia.
Iratus.
Iracūdus.

& impos sui: potest enim qui ebrius est tunc primũ esse nec habere hoc uitium: Et qui ebriosus est sæpe extra ebrietatem esse. Consimiliter iratus potest esse non iracundus: Et iracundus qui iracundiæ obnoxius significatur: potest aliquando iratus non esse. Cæterum quoquomodo etiam atque etiam nobis cauendum est: ne iræ ne iracundiæ procliuitate rapiamur. ne iracundi simus: Quod uitium tam deforme est: ut feda uisu & horrenda fiat facies irascentium/ut flagrent oculi/ut capilli subrigantur ut ore toto multus rubor erumpat/ut labra mordeantur. Dentes arietentur. possem infinita prope congerere pertinentia ad utranque hanc Periandri Corynthii sententiam: qua dixit totum contineri meditatione: & iracundiam esse frenandam: sed nos immensum spatiis confecimus æquor: Et iam tempus equum fumantia soluere colla: iam decursis septennis curriculis ad metam prouecti sumus. Eiusdem Periandri illæ quoq; sententię sunt: bona quies est: in rebus secundis esto moderatus: in aduersis prudens. Quodcunq; pollicitus fueris seruato. Non peccantes modo uerum & peccare gestientes punito.

Hic est orbiculatus gyrus septem græciæ sapientum: Quorũ nomina delphicus Apollo cũ quereret quisnã primus sapiẽtũ foret/in orbe tereti scidi iussit/

in Phedro/nunquam sunt contemnēda.habetis sententias philosophorum publice priuatimq; utilissimas.breues pariter & longas.breues in uerbis/longas in sensu:Quorum cortex medullam tegit obducitq; succosiorem.habetis hanc de septem sapientibus decursionem ueluti prodromon idest præcursoriam legitimi annuiq; curriculi nostri litterarii:in quo epistolæ Plinii cū Valerio Flacco iunctim ibūt: & una ad metas per interuallatos cursus progredientur.Erit opinor operęprетium spectatoribus spectasse horunce cursorum gradus omnis/uestigia/sudores anhelationes.Hoc est erit fructuosum auditoribus me præuio & interprete diligenter pensitasse obseruasse edidicisse in Plinio & Flacco elegantiam eruditionem schemata/tropos/cæteraq; omne genus illustramenta.Nos pro uirili parte elaborabimus: ut Plinianæ epulæ & Flacci edulia nostris condituris condiantur.Vt nostro embammate hoc est intinctu & conditione fiant suauiora esculentioraq;: faciātq; ad stomachum epulonum.Quod si quid duriusculum dentes offendet id per nos mansum mollitumq; fiet. Ita ut uoluptate deduci in uentriculum transmittiq; possit.Occurret fortassis hoc i loco curiosus auditor: & mussitans dicet.bene quidem o orator & bene di-

las pertinet & Flacci argonautica? Quid manus figu li dũ amphoram formare debet urceum finxit? Ego isti id quærenti ita breuiter libera uoce respondeo. O Auditor curiose nolito hinc ansam capere calũniãdi. Scito proemia in causis non parũ multis maxime libera eẽ: & longe a materia duci: ut Isocrates & Gorgias apud Græcos factitarunt: ut Salustius Crispus apud nostros in bello Iugurthino & Catiliniano nihil ad historiam pertinentibus principiis orsus est. Deniq; in gymnasio libero libera est oratio/ libera lingua. dummodo citra maledictum euagetur & citra fastidium: principia undecũq; ducta si modo docte dicta sint laudem merẽtur: nec rationem semper reddere cogitur oratoriȩ dictionis orator: Maximeq; si a secta deuius non aberrat..

Mos est causa perorata gratias agere auditoribus. uos pro gratiarũ actione accipite Tetrastichon: quo septem Sapientum præcepta eodem ordine complexi sumus: quo sunt explicata. ut ita facilius memoriæ atq; animis uestris inhȩrescant.

Respicito finem uitai. Noscito temet.
Optima mensura est. sponsio damna dabit.
Plures nempe mali. peridonea tempora nosce.
τοπαρ consilium cum ratione regit.

F I N I S.